

IZVRŠENJE PRESUDA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U STRASBOURGU

LIDIJA LUKINA-KARAJKOVIĆ,
zastupnica Vlade Republike Hrvatske
pred Europskim sudom za ljudska prava

UDK 341.231.145(4)
341.987.2

Objavljeno u Zborniku Pravnog fakulteta

u Zagrebu 53 (2), 2003.
Stručni rad

Izvršenje presuda Suda za ljudska prava u Strasbourgu vrlo je složen mehanizam koji provodi Odbor ministara Vijeća Europe u skladu s Pravilima o primjeni članka 46. stavka 2. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama.

U obradi teme naglasak je na primjeni Pravila u odnosu na predmete iz Hrvatske.

Ključne riječi: Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda s Protokolima, Odbor ministara, individualne mjere, pravična naknada, opće mjere

Uvod

Danas je uvriježeno mišljenje u međunarodnoj zajednici da je od svih međunarodnih sudova najefikasniji Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu (u daljnjem tekstu: Sud)¹, i to naročito zbog mehanizma izvršenja presuda. Građani Republike Hrvatske imaju mogućnost zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda pred Sudom od trenutka ratifikacije Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama i njenih protokola². Sud djeluje po načelu supsidijarnosti³, od čega postoje iznimke koje dolaze do izražaja upravo u postupku izvršenja.

Države članice obvezale su se da će osigurati svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode utvrđene Konvencijom⁴, što u konačnosti znači i izvršenje presuda⁵. Međutim, države su se Konvencijom i izričito obvezale da će se podvrgnuti konačnoj presudi Suda u svakom sporu u kojem su stranke⁶.

Time su države preuzele odgovornost u ispunjavanju triju obveza: zaustaviti ili spriječiti povredu utvrđenu presudom, dati pravičnu naknadu (*reparation*) žrtvi i spriječiti buduće slučajeve. Sud je svoj stav jasno izrekao u presudama⁷ te utvrdio obvezu države u slučaju povrede, ne samo u plaćanju satisfakcije nego također u usvajanju individualnih odnosno općih mjera unošenjem pravnih normi u nacionalni pravni sustav zaštite ljudskih prava kako bi se zaustavile povrede utvrđene presudom odnosno spriječile buduće slične povrede, u skladu s odlukama iz presude.

Izvršenje presuda nadzire Odbor ministara Vijeća Europe (*Committee of Ministers*). Radi lakšeg rada Odbora ministara u Vijeću Europe osnovan je Odbor za izvršenje koji prati izvršenje presuda u državama članicama i o tome obavještava Odbor ministara.

Odbor ministara donio je Pravila o primjeni članka 46. st. 2. Europske konvencije o ljudskim pravima od 10. siječnja 2001.⁸ (u daljnjem tekstu: Pravila) po kojima se nadziru izvršenja.

Pravilo 3.b glasi:

"Prilikom provedbe nadzora nad izvršenjem presude od strane tužene države, na temelju članka 46. stavka 2. Konvencije, Odbor ministara će ispitati je li:

- plaćena pravična naknada dodijeljena od Suda, uključujući i iznos mogućih kamata; te, ako je potrebno, i uzevši u obzir ovlasti tužene države da odabere potrebne mjere radi poštovanja presude, jesu li:

- poduzete individualne mjere radi osiguranja prestanka povrede i radi vraćanja oštećene strane u položaj u kojem je bila prije povrede Konvencije, u onoj mjeri u kojoj je to moguće;
- usvojene opće mjere radi sprječavanja novih povreda sličnih onoj ustanovljenoj ili onima ustanovljenim, ili radi prestanka povreda koje traju."

U skladu s Pravilom 3.b, osim što Odbor ministara kontrolira je li isplaćena pravična naknada podnositelju zahtjeva, od države članice traži se izjašnjavanje o tome je li poduzela individualne i opće mjere.

Što to znači za državu? To znači da država treba:

- isplatiti pravičnu naknadu podnositelju zahtjeva koji je bio žrtva povrede prava utvrđenih presudom;
- nadalje, poduzeti sve što je potrebno da se ukloni povreda koja je utvrđena u presudi, tj. primijeniti načelo *restitutio in integrum*;
- poduzeti mjere prevencije da se slične povrede ne bi ponovile odnosno da bi prestalo trajanje takve povrede.

Individualne mjere

Kada nije moguće postupiti po načelu *restitutio in integrum*, država donosi individualne mjere, što znači da će se ta nemogućnost kompenzirati satisfakcijom⁹, pa Sud smatra vrlo često da čim je utvrđena povreda prava iz Konvencije, ona u sebi sadrži i pravo na satisfakciju podnositelja zahtjeva¹⁰. Učinci takve obveze nastupaju *ex tunc*.

Dakle, ispunjenje individualne mjere znači da je država poduzela sve što je potrebno da se ukloni povreda koja je utvrđena u presudi, a ne odnosi se samo na plaćanje pravične naknade, kao npr. u presudama Suda u kojima je utvrđena povreda prava na donošenje presude u razumnom roku što znači da postupci zbog kojih je bio pokrenut postupak pred Sudom trebaju biti pravomoćno završeni i izvršeni u razumnom roku".

Tako je npr. u predmetu *Rajak protiv Hrvatske*¹² Hrvatska u roku od tri mjeseca od konačnosti presude isplatila iznos od 38.500,00 kuna koji je podnositelju zahtjeva bio dosuđen na ime satisfakcije, međutim, time nije ispunjena tzv. individualna mjera. Ona će biti ispunjena tek kada se pravomoćno završi postupak u predmetu Rajak koji se vodi pri Općinskom sudu u Rijeci¹³ te kada presuda bude izvršena.

Pravična naknada

Iznos pravične naknade određivao se u nacionalnoj valuti (npr. u predmetima *Rajak, Futterer i dr.*). Od uvođenja eura u efektivnoj primjeni određuje se u eurima, a isplaćuje u nacionalnoj valuti prema tečaju na dan isplate¹⁴.

Država isplaćuje pravičnu naknadu u roku koji odredi Sud presudom, a to je najčešće rok od tri mjeseca. Presude su deklaratorne naravi te je takva izreka u suprotnosti s načelom i iznimka je¹⁵.

Ako država ne isplati pravičnu naknadu u predviđenom roku, stranka ima pravo na kamate u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, što je također izričito rečeno u presudi. Za Hrvatsku to znači da bi se nakon proteka roka od tri mjeseca do namirenja primijenila zakonski propisana kamatna stopa koja iznosi 18% godišnje¹⁶.

U slučaju zakašnjenja s isplatom država plaća kamate čak i kada je predmet okončan prijateljskim rješenjem (*friendly settlement*)¹⁷. Naime, i tada, iako se radi o nagodbi između države i podnositelja zahtjeva, Sud donosi izjavu o prijateljskom rješenju u obliku presude, određenje rok izvršenja¹⁸ te Odbor ministara nadzire i izvršenje prijateljskog rješenja. Iako to nigdje izričito ne piše, takav stav Odbora ministara temelji se na tumačenju članka 41. Konvencije, jer podnositelj zahtjeva ne smije biti zakinut za dodijeljeni iznos, a da bi se iznos očuvao, treba ga platiti u roku od tri mjeseca¹⁹.

Ponovno otvaranje postupka pred domaćim sudom

Odbor ministara usvojio je Preporuku No. R 2000-2 19. siječnja 2000.²⁰ (u daljnjem tekstu:

Preporuka) o mogućnosti ponovnog ispitivanja ili preotvaranja postupaka pred domaćim sudovima u određenim slučajevima slijedeći presudu Suda.

Preporuka se temelji na dva uvjeta koja trebaju biti ispunjena:

1. mora biti utvrđena povreda Konvencije bilo u materijalnom ili procesnom smislu na način da stvara ozbiljnu sumnju u ishod postupka pred domaćim sudom protiv kojeg je i zbog kojeg je podnesen zahtjev Sudu u Strasbourgu;
2. podnositelj zahtjeva mora biti izložen negativnim posljedicama koje proizlaze iz takve povrede proizišle u domaćem pravosuđu koja ne može biti adekvatno ispravljena samo pravičnom naknadom²¹.

Većina europskih država danas dopušta ponavljanje postupka pred domaćim sudom bilo na osnovi sudske prakse i imajući na umu interes prava *la to sensu*²², zbog specijalnih okolnosti²³, novih činjenica²⁴ ili zakonskim odredbama²⁵.

Lex specialis primjenjuje se gotovo isključivo u kaznenim stvarima, pa tako i u Hrvatskoj. Članak 413. Zakona o kaznenom postupku²⁶ daje osnova za ponavljanje postupka na temelju odluke Suda u slučaju da se radi o povredi prava iz Konvencije koja se odnose na razloge za obnovu kaznenog postupka ili izvanredno preispitivanje pravomoćne presude²⁷. Države koje nemaju u svojim zakonodavstvima riješeno pitanje ponavljanja postupka u kaznenim stvarima dužne su u fazi izvršenja presude obavijestiti Odbor ministara koje su mjere poduzele i koje garancije mogu dati kako bi postupak bio ponovljen te kako bi se mogla donijeti konačna rezolucija. Preotvaranje postupka smatra se mjerom koja se nastoji približiti načelu *restitutio in integrum* što je više moguće.

Ostale mjere

Ostale mjere, primjera radi, mogu biti neizvršavanje odluke domaćeg suda²⁸ ili vraćanje na posao podnositelja zahtjeva zbog povreda prava iz Konvencije²⁹, kao primjer pozitivnog učinka presuda Suda.

Opće mjere

Država je dužna poduzeti mjere prevencije da se povrede utvrđene nekom presudom ne bi ponovile odnosno da bi prestalo trajanje takve povrede.

Za državu to najčešće znači ili usvajanje nove sudske prakse koja će se temeljiti na presudi Suda ili promjene u zakonodavstvu.

Izmjene case law

Promjene sudske prakse na temelju presude Suda najčešće su u državama koje svoj pravni sustav temelje na sistemu *case law*, kao što su npr. Velika Britanija, Irska ili npr. Nizozemska³⁰.

Normativne izmjene

Normativne izmjene mogu se odnositi na zakone i druge propise. Mnoge države članice Vijeća Europe mijenjale su svoja zakonodavstva temeljem prakse Suda. Tako je npr. svoje kazneno zakonodavstvo uskladila s Konvencijom Francuska nakon rezolucija donesenih u povodu zahtjeva *Hakkar protiv Francuske*³¹. Italija je donijela tzv. *Pinto law*³² čime je uvela pravni lijek zbog dužine trajanja postupka u građanskim stvarima te omogućila podnositeljima zahtjeva isplatu pravične naknade zbog povrede čl. 6. st. 1. Konvencije o duljini trajanja postupka.

Primjena općih mjera već se odrazila i na propise u Hrvatskoj.

Kako je prvim presudama Suda kao jedan od najvećih problema u Hrvatskoj utvrđen problem duljine trajanja postupka³³ - povreda čl. 6. st. 1. Konvencije u čitavom nizu predmeta³⁴, to znači da je država dužna poduzeti mjere kojima bi se spriječilo ponavljanje povreda odnosno omogućilo brže vođenje parničnih postupaka u Republici Hrvatskoj, a također se upozorava na potrebu cjelokupne reforme pravosuđa³⁵.

Svakako najočiti primjer utjecaja na normativnu aktivnost u Hrvatskoj jest izmjena Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske³⁶. Naime, u predmetu *Horvat protiv Hrvatske* Sud je utvrdio povredu čl. 6. st. 1. Konvencije (duljina trajanja postupka)³⁷, ali i povredu čl. 13. Konvencije (učinkovito pravno sredstvo)³⁸.

Sud je utvrdio da je postupak na temelju čl. 59. st. 4. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu pokrenut samo ako je Ustavni sud nakon prethodnog ispitivanja tužbe odlučio da je dopusti, dakle formalno pokretanje takvog postupka ovisilo je o diskrecijskoj ocjeni Ustavnog suda³⁹. Osim toga Sud je utvrdio i ovo: da bi stranka mogla podnijeti ustavnu tužbu, morala su biti ispunjena dva kumulativna uvjeta:

- teška povreda ustavnih prava, i
- rizik nastupa teških i nepopravljivih posljedica za podnositelja tužbe, što podliježe vrlo širokom tumačenju a praksa Ustavnog suda nije se razvila, što je također upućivalo na nesigurnost rečenog pravnog sredstva te je utvrđena povreda čl. 13. Konvencije. Sud tumači čl. 13. Konvencije na način da jamči djelotvorno pravno sredstvo pred domaćim vlastima i zbog povrede čl. 6. st. 1. Konvencije⁴⁰.

Tako je Hrvatski sabor donio Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustavnog zakona o Ustavnom sudu⁴¹ i novi čl. 26. kojim se promijenio čl. 59. st. 4. Ustavnog zakona i dodao se čl. 59a koji je uvažio sve prigovore Suda s obzirom na neučinkovitost ustavne tužbe kao pravnog sredstva zbog nerazumnog roka donošenja odluke⁴².

Članak 63. Ustavnog zakona o Ustavnom Sudu Republike Hrvatske omogućava građanima da pokrenu postupak po ustavnoj tužbi i prije nego što je iscrpljen pravni put u Republici Hrvatskoj ako sud nije u razumnom roku odlučio, ako se aktom grubo vrijeđaju ustavna prava i ako bi mogle nastati teške i nepopravljive posljedice za podnositelja.

U slučaju povrede prava Ustavni sud će nadležnom sudu odrediti rok za donošenje akta kojim će meritorno odlučiti o pravima i obvezama, zatim će odrediti primjerenu naknadu koja pripada podnositelju zbog povrede njegova ustavnog prava koju je sud učinio kada nije odlučio u razumnom roku o pravima i obvezama podnositelja ili o sumnji ili optužbi zbog njegova kažnjiva djela.

U predmetu *Slaviček protiv Hrvatske*⁴³ Sud je utvrdio da je odredbama čl. 63. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu građanima stavljen na raspolaganje djelotvoran pravni lijek u odnosu na duljinu trajanja postupka u Republici Hrvatskoj⁴⁴.

Također su pokrenute izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku koje predviđaju mnoge novine, a svakako najznačajnija u pogledu duljine trajanja postupka jest ta da će se sucima omogućiti veća kontrola discipline stranaka, brža i efikasnija dostava te obveza iznošenja svih dokaza već na glavnoj raspravi.

Pravilo 4. a glasi:

"Dok država o kojoj se radi ne pruži obavijest o plaćanju pravične naknade dodijeljene od Suda ili o poduzetim mogućim individualnim mjerama, predmet će biti na dnevnom redu svakog sastanka o ljudskim pravima Odbora ministara, ako Odbor ne odluči drugačije."

Ako država nije ispunila još svoju bilo individualnu bilo opću mjeru, Odbor ministara to pitanje stavlja na dnevni red tako dugo dok država ne ispuni svoje obveze i dok se ne donese konačna rezolucija.

Sve što se raspravlja na sastanku Odbora ministara i sve što se dostavlja Odboru ministara je javno⁴⁵, osim ako se ne radi o iznimno povjerljivom predmetu.

Ostale opće mjere

Između ostalog Odbor ministara smatra da u opće mjere treba ubrojiti prijevode presuda i njihovo dostavljanje domaćim nadležnim tijelima te je donesena Preporuka o širenju znanja o Konvenciji i *case law* Suda⁴⁶.

U skladu s time sve se presude i odluke donesene u odnosu na Hrvatsku prevode na hrvatski jezik u Uredu zastupnika Vlade Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava u Strasbourgu te se dostavljaju Ustavnom sudu Republike Hrvatske, redovnim sudovima i drugim državnim tijelima na koje se presude odnose i objavljuju se na Internet stranici Vlade Republike

Hrvatske⁴⁷. Presude Suda mogu se naći i na Internet stranicama Vrhovnog suda Republike Hrvatske⁴⁸. Presude i odluke Sudana engleskom ili francuskom jeziku dostupne su na Internet stranici Vijeća Europe⁴⁹.

Donošenje rezolucija

U postupku nadzora izvršenja presuda Odbor ministara donosi rezolucije u skladu s Pravilom 7, sve dok presuda ne bude izvršena u potpunosti prema Pravilu 8.

Pravilo 7 glasi:

"Tijekom nadzora izvršenja presude, Odbor ministara može usvojiti privremene rezolucije, posebice radi pružanja obavijesti o napretku izvršenja, ili, ako je to potrebno, radi izražavanja zabrinutosti i/ili radi davanja mjerodavnih prijedloga glede izvršenja."

U skladu s Pravilom 7, ako država ne izvrši presudu u predviđenom roku, Odbor ministara donosi *interim resolution* (privremenu rezoluciju) prvenstveno da bi se pribavile informacije od države o napretku i naporima koje ona čini u izvršenju presude te da bi se pritom **izrazila** zabrinutost odnosno da bi bile dane sugestije i primjedbe u vezi s izvršenjem⁵⁰.

Nakon što država članica poduzme sve mjere koje je potrebno u cilju podvrgavanja presudi, Odbor ministara donosi tzv. *final resolution* (konačnu rezoluciju)⁵¹ kojom se zaključuje da je presuda izvršena u skladu s člankom 46. st. 2. Konvencije⁵².

Predmeti koji se odnose na Hrvatsku

U odnosu na presude protiv Hrvatske možemo reći sljedeće: u svim predmetima pravična naknada isplaćena je u roku od tri mjeseca od konačnosti presude⁵³.

Individualne mjere nisu završene ni u jednom predmetu do sada jer u svim predmetima, kao npr. *Horvat, Delić, Futterer* i *Cerin*, postupci pred nadležnim Županijskim sudom u Zagrebu još uvijek traju.

Postupci u predmetima *Rajak* i *Mikulić*⁵⁴ pravomoćno su završeni, no u tijeku su postupci po reviziji.

Od općih mjera, kao što je već rečeno, usvojena je mjera koja se odnosi na učinkovitost pravnog sredstva zbog duljine trajanja postupka⁵⁵, ali još uvijek nisu donijete izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku te drugim zakonima koji omogućavaju brže i učinkovito vođenje postupaka.

U odnosu na predmet *Kutić protiv Hrvatske*⁵⁶ također nije izvršena opća mjera. Naime, Hrvatska se sama obvezala Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o obveznim odnosima⁵⁷ sukladno čl. 2. donijeti propis kojim će regulirati naknade za štetu nastalu terorističkim aktivnostima te su se postupci za naknadu štete pokrenuti pod odredbama čl. 180. Zakona o obveznim odnosima prekinuli. Kako je prošlo šest godina a Republika Hrvatska još nije donijela takav propis, i prekinuti su svi postupci pred sudovima u Hrvatskoj zbog naknade nastale uslijed terorističkih aktivnosti, tako je Sud utvrdio povredu članka 6. st. 1. Konvencije te konstatirao da je šest godina predugo razdoblje u kojem stranke čekaju na nastavak prekinutih sudskih postupaka pa im je zapravo onemogućen pristup Sudu.

U povodu presude *Kutić protiv Hrvatske*, Vlada Republike Hrvatske izradila je Nacrt zakona o naknadi štete uslijed terorističkih aktivnosti koji je prošao prvo čitanje u Hrvatskom saboru i očekuje se njegovo usvajanje.

U predmetu *Mikulić* isplaćena je naknada i postupak je pravomoćno okončan, ali je pokrenuta revizija pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske, a također još nije izvršena opća mjera jer se u povodu rečene presude također treba izmijeniti Obiteljski zakon⁵⁹.

Dakle, Hrvatska nije još završila postupak izvršenja niti u jednoj presudi Suda, pa shodno tome Odbor ministara nije još donio konačnu rezoluciju ni u jednom predmetu. Međutim, Odbor ministara još nije donio niti *interim resolution* jer se u svim predmetima redovno izvještava o poduzetim mjerama koje bi trebale dovesti do ispunjenja obveza, kao npr. izrada nacrta pojedinih propisa koji su još u postupku donošenja, te su redovno isplaćivane pravične naknade.

Zaključak

Kao što se vidi iz ovog članka, donošenje presude tek je jedan korak kojim se štite ljudska prava svake osobe u državama članicama Vijeća Europe. Vijeće Europe nije prepustilo državama članicama da presude izvršavaju ili ne, nego je razvilo mehanizam nadzora izvršenja presuda u skladu s Konvencijom.

Jedna od najvećih vrednota nadzora u izvršenju presuda jest, osim zaštite pojedinca, i harmonizacija nacionalnih zakonodavstava s Konvencijom. Tako većina država članica koje donose zakone u parlamentarnoj proceduri ispituje i kompatibilnost s Konvencijom prije usvajanja zakona kako bi se spriječili budući slučajeve pred Sudom. Osim toga, države članice se potiču da osiguraju maksimalnu zaštitu ljudskih prava u svojim nacionalnim zakonodavstvima uvođenjem učinkovitih pravnih lijekova kako bi Sud odista funkcionirao po načelu supsidijarnosti⁶⁰.

Summary

Lidija Lukina - Karajković:

Execution of Judgments of the European Court of Human Rights in Strasbourg

The States Parties to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocols are bound not only to apply the Convention, but also to execute the final judgments of the European Court of Human Rights in Strasbourg, pursuant to Article 46 of the Convention.

The Committee of Ministers of the Council of Europe supervises the execution of judgments in accordance with the Rules for the Application of Article 46, paragraph 2 of the European Convention on Human Rights of 10 January 2001.

According to the Rule no. 3, paragraph b of the Rules, the States Parties inform the Committee of Ministers about the individual and general measures taken upon the final judgment.

The fulfilment of the individual measures means that the State is obliged to eliminate injury determined by the judgment, that is, apply the principle of *restitutio in integrum*. Since it is often impossible to apply this principle in full, the applicants are awarded compensation, that is, just satisfaction.

Therefore, the fulfilment of the individual measures consists of the payment of just satisfaction to the applicant and of the elimination of the injury determined by the judgment, which means that in judgments where the violation of a reasonable time has been determined, proceedings before domestic courts or some other state bodies should be terminated within a reasonable time, or that the renewal of the proceedings in criminal cases is possible, or that another measure is taken which would apply the principle of *institutio in integrum* to the applicant's case.

Besides the fulfilment of the individual measures, the State is obliged to fulfil the general measures as well, in order to prevent the injury determined by the judgment from being repeated, or in order to terminate it. This means either the change of the court practice of the State Party, or changes in legislation.

So far Croatia has, in all cases upon the final judgment or a friendly settlement, paid just satisfaction, but by this it has not completely fulfilled the individual measures towards applicants yet. With regard to the general measures, Croatia has harmonized the institute of the constitutional complaint with the European Convention on Human Rights and the practice of the Court in Strasbourg, by which the constitutional complaint is a legal remedy which has to be exhausted by the citizens of the Republic of Croatia before submitting an application to the Court in Strasbourg. Croatia is now expected to pass legislation regulating compensation for damage caused by terrorist activities.

The consequence of the execution of judgments is not only the individual protection, but also the harmonization of national legislation with the Convention. The States Parties are recommended to examine compatibility with the Convention already in the process of legislation in order to avoid future cases before the Court.

Key words: European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocols, Committee of Ministers, individual measures, just satisfaction, general

¹ Vidi N. Vajić: Europski sud za ljudska prava (s prilogama o komunikaciji osoba sa Sudom), priredio B. Bakotić, Pojedinaac pred Europskim sudom za ljudska prava, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1999., str. 6.

² Narodne novine, MU, br. 6/99 i 8/99 (u daljnjem tekstu: Konvencija)

³ Vidi bilješku 1.

⁴ Članak 1. Konvencije glasi: "Visoke ugovorne stranke osigurat će svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode određene u odjeljku I. ove Konvencije."

⁵ -E. Jurgens, Execution of judgments of the European Court of Human Rights, Doc. 8808, 12 July 2000., p. 4-5.

- E. Lambert-Abdelgawad, The execution of judgments of the European Court of Human Rights, Human rights files, No. 19, 2002., p. 5-6.

⁶ Članak 46. Konvencije glasi: "1. Visoke se ugovorne stranke obvezuju da će se podvrgnuti konačnoj presudi Suda u svakom sporu u kojem su stranke. 2. Konačna presuda Suda dostavlja se Odboru ministara koji nadzire njezino izvršenje."

⁷ Npr. *The Papamichalopoulos and Others v. Greece*, presuda br. 39221/98 od 31. listopada 1995., Series A, No. 330-B, para. 34, i *The Scozzariand Giuntav. Italy*, presuda br. 1963/98 od 13. srpnja 2000., para. 249.

⁸ <http://cm.coe.int/intro/e-rules46.htm>

⁹ Članak 41. glasi: "Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj strani."

- Vidi bilješku 5.

- Vidi o primjerenoj naknadi u Hrvatskoj: J. Crnić, Ustavna tužba i pravo na primjerenu naknadu zbog povrede ustavnog prava, Informator, br. 5037, 15.06.2002, str. 1-4.

¹⁰ Npr. *Futtererprotiv Hrvatske*, br. 52634/99 od 20.12.2001., www.vlada.hr/hrvatska_i_ljudska_prava/presude.html

¹¹ Kriterij Suda o razumnom roku vidi u presudi *Horvatprotiv Hrvatske*, st. 52, br. 51585/99 od 26.10.2001., www.vlada.hr/hrvatska_i_ljudska_prava/presude.html, i N. Vajić, Duljina sudskog postupka u Hrvatskoj i praksa Europskog suda za ljudska prava, Zbornik PFZ, 51 (5) str. 981-990, 2001.

¹² *Rajakprotiv Hrvatske*, Zagreb, presuda br. 49706/99 od 10.7.2002., www.vlada.lir/hrvatska_i_ljudska_prava/presude.html

"Postojeće stanje predmeta je sljedeće: Županijski sud je potvrdio presudu Općinskog suda te je ona postala pravomoćna, ali je stranka podnijela zahtjev za reviziju te se predmet nalazi na Vrhovnom sudu Republike Hrvatske.

¹⁴ Npr. *Delićprotiv Hrvatske*, br. 48771/99 od 27.06.2002., www.vlada.hr/hrvatska_i_ljudska_prava/presude.html

¹⁵ Vidi bilješku 1, str. 8.

¹⁶ Vidi npr. presudu *Cerin protiv Hrvatske*, br. 54727/00 od 15.11.2001., www.vlada.hr/hrvatska_i_ljudska_prava/presude.html, par. 40, str. 20.

¹⁷ Članak 39. Konvencije glasi: "Ako je postignuto prijateljsko rješenje, Sud će izbrisati slučajeve sa svoje liste odlukom koja će sadržavati kratku izjavu o činjenicama i postignutom rješenju."

¹⁸ Npr. *Benzan protiv Hrvatske*, br. 62912/00 od 8.11.2002., www.vlada.hr/hrvatska_i_ljudska_prava/presude.html

¹⁹ E. Lambert-Abdelgawad, usp. bilješku 5, str. 14.

²⁰ www.cm.coe.int/rec

²¹ Npr. *Hakkar protiv Francuske*, odluka br. 19033/91, privremena rezolucija DH(97)475 i konačna rezolucija od 14.2.2001. Na temelju odluke Komisije i privremene rezolucije utvrđeno je da u Francuskoj ne postoji ni jedno pravno sredstvo koje bi omogućilo ponavljanje postupka te je francuski parlament 15.6.2000. usvojio izmjene zakonodavstva kojim je moguće ponavljanje postupka u kaznenim stvarima nakon presude Suda u Strasbourgu pa je donesena konačna rezolucija.

²² Npr. Austrija, Belgija i Španjolska.

²³ Npr. Danska.

²⁴ Npr. Slovačka.

²⁵ 14 država Vijeća Europe, i to: Austrija, Bugarska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Litva, Luksemburg, Malta, Norveška, Njemačka, Poljska, Slovenija, Švicarska i Velika Britanija.

²⁶ Članak 413. ZKP glasi: "Odredbе ove glave o obnovi kaznenog postupka će se uporabiti i u slučaju kada je podnesen zahtjev za izmjenu pravomoćne sudske odluke na temelju odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske kojom je poništen ili ukinut propis na temelju kojeg je bila donesena pravomoćna osuda ili na temelju odluke Europskog suda za ljudska prava koja se odnosi na neki razlog za obnovu kaznenog postupka ili izvanredno preispitivanje pravomoćne presude.", Narodne novine, broj 110/97, 27/98, 58/99 i 58/02.

²⁷ Vidi B. Pavišić, Komentar Zakona o kaznenom postupku s prilogama, III. izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2002., str. 505.

²⁸ Npr. *Hoge Raad v. the Netherlands*, od 1.2.1991., RvdW 1991., 44 Vrhovni sud Nizozemske razmotrio je u kaznenim postupcima obvezu države da ukine, poništi ili smanji odnosno ne izvrši kaznu kada Sud u Strasbourgu utvrdi povredu prava iz Konvencije u postupku pred domaćim sudom.

²⁹ Npr. *Vogt v. Germany*, presuda od 26.9.1995., Ser.A, No. 323, i Rezolucija DH(97) 12 od 28.1.1997. Zaposlenica koja je bila nezakonito otpuštena iz državne službe mogla se vratiti na posao, osim što je dobila naknadu za vrijeme kada nije radila i bili su joj plaćeni svi doprinosi iz radnog odnosa.

³⁰ Vidi bilješku 26.

³¹ Vidi bilješku 19.

Riječ je se o izmjeni čl. 375. Zakona o parničnom postupku Italije usvojenoj 24.3.2001., poznatoj po imenu autora izmijenjenog članka.

³³ O razumnom roku vidi bilješku 12 i:

-1. Crnić, Hrvatska sudbena vlast i pravo na suđenje u razumnom roku, Informator, L,5076-5077, str. 1-3. J. Omejec, "Razumni rok" u interpretaciji Ustavnog suda Republike Hrvatske, Ustavni sud u zaštiti ljudskih prava, Zagreb, 2000., str. 131.

³⁴ Vidi L. Lukina - Karajković, Prikaz odluka Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu protiv Republike Hrvatske, Zbornik PFZ, 52 (3-4), 2002., str. 651-663.

³⁵ Vidi:

- I. Crnić, Vladavina prava - stanje i perspektive sudbene vlasti u Republici Hrvatskoj, Zbornik PFZ, Zagreb, Ostvarivanje vladavine prava u hrvatskom pravnom sustavu: znanstveni skup, 2001., str. 1-16.

- A. Uzelac, Reforma pravosuđa i njezina ograničenja, Zbornik PFZ, Zagreb, 2002., 52 (2), str. 289-318.

³⁶ Narodne novine, br. 99/99.

³⁷ Članak 6. st. 1. Konvencije glasi: "Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezinog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde."

³⁸ Članak 13. Konvencije glasi: "Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kada su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu."

³⁹ Vidi st. 41-44. u presudi *Horvat protiv Hrvatske*.

⁴⁰ Vidi st. 63. u presudi *Horvat protiv Hrvatske*.

⁴¹ Narodne novine, br. 29/02.

⁴² Članak 63. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske glasi: "(1) Svatko može podnijeti Ustavnom sudu ustavnu tužbu ako smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti, tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravne osobe s javnim ovlastima, kojim je odlučeno o njegovim pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda zajamčena Ustavom, odnosno Ustavom zajamčeno pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu (u daljnjem tekstu: ustavno pravo). (2) Ako je zbog povrede ustavnih prava dopušten drugi pravni put, ustavna tužba može se podnijeti tek nakon što je taj pravni put iscrpljen. (3) U stvarima u kojima je dopušten upravni spor, odnosno revizija u parničnom ili izvanparničnom postupku, pravni put je iscrpljen nakon što je odlučeno i o tim pravnim sredstvima." Pročišćeni tekst - Narodne novine, br. 49/02.

⁴³ *Slaviček protiv Hrvatske*, odluka br. 20862/02 od 4.7.2002., www.vlada.hr/hrvatska_i_ljudska_prava/presude.html

⁴⁴ Osim toga odluka se temelji i na praksi Ustavnog suda Republike Hrvatske, npr. br. U-III-A-880/2002 od 10.7.2002. i dr.

⁴⁵ Pravilo 5 glasi: "Ne dirajući u povjerljivu prirodu rasprave Odbora ministara, u skladu s člankom 46. Konvencije, i dokumenti koji se na njih odnose bit će dostupni javnosti, ako Odbor ne odluči drugačije radi zaštite javnog interesa ili interesa pojedinca. Prilikom odlučivanja o tome, Odbor ministara će voditi računa o obrazloženim zahtjevima države o kojoj se radi, jednako kao i o interesima oštećene strane ili treće strane da se ne otkrije njihov identitet."

⁴⁶ Rec (2002)13 od 20.12.2002., <http://cm.coe.int/site2/ref/dynamic/recommendations>

⁴⁷ www.vlada.hr/hrvatska_i_ljudska_prava/presude.html

⁴⁸ www.vsrh.hr

⁴⁹ <http://hudoc.echr.coe.int/hudoc.html>

⁵⁰ Npr. vidi bilješku 21.

⁵¹ Pravilo broj 8 glasi: "Nakon što je ustanovljeno da je država o kojoj se radi poduzela sve potrebne mjere u cilju podvrgavanja presudi, Odbor ministara će usvojiti rezoluciju kojom se zaključuje da su njegove ovlasti na temelju članka 46. stavka 2. Konvencije ispunjene."

⁵² Npr. vidi bilješku 21.

⁵³ Članak 44. Konvencije glasi: "1. Presuda Velikog vijeća je konačna. 2. Presuda vijeća je konačna: a) kada stranke izjave da neće uložiti zahtjev za podnošenje slučaja Velikom vijeću; ili b) tri mjeseca nakon dana donošenja presude, ako nije uložena zahtjev za podnošenje slučaja Velikom vijeću; ili c) kada odbor Velikog vijeća odbije zahtjev o podnošenju na temelju članka 43. 3. Konačna se presuda objavljuje."

⁵⁴ *Mikulić protiv Hrvatske*, br. 53176/99 od 7.2.2002., www.vlada.hr/hrvatska_i_ljudska_prava/presude.html

⁵⁵ Vidi bilješke 42 i 43.

⁵⁶ *Kutić protiv Hrvatske*, br. 48778/99 od 1.3.2002., www.vlada.hr/hrvatska_i_ljudska_prava/presude.html

¹⁷ Narodne novine, br. 7/96. ⁵⁸ Narodne novine, br. 53/91,73/91 i 3/94.

³⁹ O posljedicama presude *Mikulić protiv Hrvatske* vidi: A. Korać, Izbjegavanje medicinskog vještačenja i razumni rok u paternitetskim sporovima, Zbornik PFZ, 52 (6), 2002, str. 1253-1285.

⁶⁰ Na zajedničkom sastanku Radne grupe Glavnog odbora za ljudska prava (CDDH-GDR) i stručnjaka Odbora za olakšanu primjenu postupka zaštite ljudskih prava (DH-PR) održanom od 17. do 20. ožujka 2003. u Vijeću Europe predloženo je Odboru ministara donošenje preporuke o poboljšanju domaćih pravnih sredstava i sprječavanju povreda na nacionalnoj razini u državama članicama.